

Het kan verkeren

Bij het een paar weken geleden onder dit kopje mediteren over de vruchtbare jaren gingen als greidboer mijn gedachten naar de jaren 1911 en 1921. Ook later hebben we wel zomers met droogteperioden gehad, maar niet als in genoemde jaren. Vooral in 1911 werd op de wat hogere gronden bijna geen hooi gewonnen. Na half de meimaand is er geen sprietje meer gegroeid. In juni en juli deed West-Europa voor Zuid-Afrika weinig onder.

Elke dag heldere lucht en verzengende zon. In het najaar wel donkere, soms dreigende luchten.

"Je soene sizze: boer, wy kinne it mei de hannen pakke", maar het was niet te begrijpen en altijd bleef de regen uit.

De belovende lucht verleidde tot zelfs laat in de herfst nog maar weer stikstof te strooien, wat tevens weggooien was.

Als nu nog eens een bui kwam, wat zou het groeien zo monterden we elkander op, want immers het land had nog niets gedaan.

Ik kan me niet voorstellen dat in 1911 ergens een kuilbult is gemaakt. Terwijl we aan het mond- en klauwzeer, waaronder we zowel in 1911 als 1921 zeer te leiden hadden, voorbijgaan wel de herinnering aan het overschot van ruwvoer uit 1910. Wie wat spaart heeft wat.

Nu hebben we een bijzonder vruchtbare zomer gehad. Ook nog een veelbelovende herfst. Het was begin september een lust door het grasland te lopen.

Uit de tafelgebeden van mijn vader herinner ik me als wat geeikte uitdrukking, dat de hoop van de landman niet beschaamd mocht worden. Dat is voor de hoop op een goede herfst wel.

"Het kan verkeren" en zo ik boven schreef, ik dacht aan de mogelijkheid van een minder vruchtbaar volgend seizoen, maar niet dat het zo vruchtbare jaar 1968 een weideseizoen van

maar 5 maanden en een stalperiode van 7 zou opleveren.

We ervaren onze afhankelijkheid in deze dagen weer zeer gevoelig.

Canada

Het is een groot verschil, de blijde dankbaarheid waarmee wij het 50-jarig bestaan van de Nederlandse C.B.T.B. hebben herdacht, terwijl we in deze zelfde dagen kennis namen van de domper die professor Kuitert heeft getracht te zetten op de christelijke actie die emigranten in Canada voeren. Wetenschapsmensen lopen het gevaar op hun studeerkamers van het praktische leven te vervreemden.

Professor Kuitert is nog jong, maar is deze nu al zo aan de praktijk ontwend niet te gevoelen hoe zeer zijn optreden en de emigranten in Canada en ons heeft gedaan.

In de bevrijdingsdagen waren 5 Canadezen enkele dagen bij ons ingekwartierd. Keurige, correcte jonge kerels. Vanwege de taalbarrière verliepen de gesprekken wel eens wat moeizaam. Maar over en weer voelden we elkander wel aan.

Het grote aantal kerken in Leeuwarden viel hen op. Meer kerken dan bioscopen. Bij hen was dat anders. Met zeker vermaak zei een hunner 95 bioscopen en 5 kerken. Symbolische getallen uiteraard, maar die om ons een indruk moesten geven van de geringe invloed van de kerk. Maar is het dan niet om dankbaar te zijn dat ook in die samenleving getracht wordt weer de naam van Jezus te laten spellen.

Professor Kuitert meent dat dit ook wel anders kan dan door christelijke organisaties, b.v. door christelijke werkgemeenschappen binnen, de grote bestaande organisaties. Ik vraag mij af of dit principieel verschil maakt, maar is het niet aanmatigend als men een blauwe maandag in het buitenland is, het beter te weten dan de mensen ter plaatse. Professor Kuitert heeft medelijden met de Canadese christenen. De velerlei christelijke actie dwingt hen tot het geven boven vermogen. Ze worden geplukt. Ze zullen dan ook wel niet "rijk worden".

Mijn gedachten gaan naar de afgescheidenen van de vorige eeuw. Wat zij, in elk geval de minder bedeeden onder hen en dat waren de meesten, aan kerk, school en chr. actie (Zen-

ding, Zondagsschool, Gestichten van barmhartigheid, Jeugdwerk) ten koste hebben gelegd vertoont hetzelfde beeld als nu de Canadeze christenen. De eerste generatie afgescheidenen niet, maar vele van hun kinderen en kindskinderen zijn wel rijk geworden. Rijk, in de zin van meer of minder welgesteld. Maar meer zal Kuitert de Canadezen ook niet willen toehebben.

Een paar weken geleden sprak ik nog met zo'n "geplukte" Canadese. Ze heeft vroeger bij ons op de boerderij gediend, en was nu met haar man op familiebezoek in Friesland en kwam ook nog haar oude boer begroeten.

Uiteraard een gesprek met vele herinneringen. Veel is sinds anders geworden. Al zou het maar zijn dat ze geen opvolgsters meer heeft en gesteld dat ze er nog waren, ze b.v. bijna geen melkbussen meer behoeven schoon te maken. Haar "Vrouw" van toen leeft ook niet meer.

Maar naast dit voormaals hebben we ook over het numaals in Canada gesproken. Inderdaad, het is trouwens algemeen bekend en in zover vertelde professor Kuitert niets nieuws, kerk, school, enz. kost hun veel. De man was ook in een der grote "Unions" georganiseerd. De enige mogelijkheid om aan werk te komen. 't Begin van christelijke organisatie is aanwezig. Betekend nog weinig. Maar als de plant in de wortel goed is, kan het rijtje een boom worden.

Toen ik op school kwam bestond het hele christelijke onderwijs in Leeuwarden uit een lagere school met 6 lokalen.

En hoe was het met de Universiteit waaraan professor Kuitert verbonden is? Het argument: "een uiterst geringe kans om het gestelde doel te bereiken" had niet gebruikt moeten worden. Daarbij; de regering in Canada is minder gecentraliseerd dan in Nederland. In sommige provincies is een begin van subsidie ook aan christelijke scholen.

De vraag is of de christelijke actie ook zoals die in Canada gevoerd wordt goed is.

En dan dacht ik dat onze eigen vaderlandse geschiedenis bewijst waar het in de samenleving op uit loopt zonder christelijke politieke en maatschappelijke actie.

Een slappe regering, verkoop van regeringsambten, sociale misstanden, een natie eind van vorige eeuw rijp voor de beginselen der Franse revolutie.

En waren in onze tijd Rusland, Duitsland, de Skandinavische landen geen voorbeelden hoe

zonder christelijke politieke en maatschappelijke bezinning geestelijke weerstand tegen dictatuur en nationaal socialisme ontbreekt. En wat beeld toont Amerika?

Het is een misverstand van professor Kuitert te menen dat de emigranten in Canada zich in de toekomst niet willen assimileren. Maar het goede in Nederland verworven, trachten ze ook in het Canadese volksleven in te dragen.

Daarop moest vanuit Nederland niet als uit de hoogte worden neergezien.

Wat mij opvalt en hindert is dat professor Kuitert in zijn artikel telkens en uitsluitend dr. A. Kuyper en de Gereformeerden noemt als de vaders van de christelijke politieke en maatschappelijke actie in Nederland. Niemand zal beweren dat dr. Kuyper aan de doorwerking van de christelijke beginselen in het gehele leven inzicht en bezieling heeft gegeven, maar b.v. de christelijke school bestond voor Kuyper zijn stem liet horen.

De vorm van antirevolutionaire of christelijke historische partijorganisatie mag mede het werk van Kuyper zijn, voor hem bedreef Groen van Prinsteren toch reeds christelijke politiek. De eerste christelijke maatschappelijk organisatie Patrimonium kwam zonder Kuypers medewerking tot stand.

Wat de christelijke scholen betreft, terwijl de afgescheidenen in de vorige eeuw zich wel niet onbetuigd lieten, hebben de Hervormden de primeur van de christelijke scholen. Ik herinner me een ledenvergadering van de Vereniging voor Christelijk Nationaal schoolonderwijs te Leeuwarden, waarin over te veel invloed van de Gereformeerden, of eigenlijk van een deel der Gereformeerden werd geklaagd. De Christelijk Gereformeerden waren het met de Hervormden, Vrij Evangelische en Luthersen eens.

Toen zei een Hervormde broeder, architect de Groot, deze school was een Hervormd huis, waarin de Gereformeerden zijn binnengedrongen. De Lutherse ds. Karsten was ook een der pioniers.

De Landelijke vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs is in 1860 opgericht. Kuyper was 23 jaar en laafde zich nog aan de moderne theologie in Leiden. Trouwens ook de Vrije Universiteit is door Hervormden gesticht en aanvankelijk stonden de Gereformeerden daar wantrouwend tegenover.

Wat nog de christelijke maatschappelijke organisaties betreft, naast Patrimonium zijn de

Hervormde Christelijk Nationale Werkmansbond en de Vereniging Maarten Luther opgericht.

Wanneer we nog in geding brengen dat aan de christelijke vakorganisatie namen zijn verbonden als van ds. Talma, Slotemaker, de Bruïne, van Maastricht, Ruppert enz. en tal van niet gereformeerden, b.v.: de Chr. Boeren- en Tuindersbond mede hebben opgericht en steeds hebben bestuurd en nog de Christelijk Historische politiek noemen, is dacht ik de

legende dat christelijke organisaties een specifiek Kuyperiaans gereformeerd zaakje is, de wereld uit. Professor Kuitert schrijft ook christelijke organisatie PASTE in de 19e eeuw. Dat PASTE dringt mij, aan diens optreden aandacht te geven. Alsof het nu niet meer passen zou. Het is mijn diepe overtuiging: niet minder dan vroeger zijn christelijke organisaties passend en nodig.

POARTEBOER